

KULTURHISTORIA —

DET FÖRGÄTNA KUNSKAPSÄMNET

Av fl. lic. SVEN DAHL, Lund

INGEN vill väl bestrida, att målet för historieundervisningen i gymnasiet måste vara att skänka de blivande studenterna en djupare kunskap om den värld de leva i än de kunna tillägna sig på egen hand. Målet är kunskap om samtiden och ett riktigt perspektiv på det aktuella skeendet. Studiet av det förgångna har i skolan till enda egentliga syfte att förstå, hur det moderna samhället uppkommit och att skapa en bakgrund för detta, så att det blir möjligt att i någon mån skänka de rätta proportionerna åt de olika företeelserna i detta samhälle. Studiet av det förgångna får inte bli ett självändamål, utan man måste ständigt taga upp till förnyad omprövning vad som skall läsas i skolan och vad som skall utelämnas.

Det finns på många håll en stark känsla av att den moderna historieundervisningen inte är så ordnad, som den borde vara. Och detta kommer även till uttryck i det betänkande, som avgivits av de lärarutbildningssakkunniga. Man påtalar där särskilt bristen i historielärarnas utbildning inom flera viktiga områden såsom statskunskap, ekonomisk historia, nationalekonomi, konsthistoria, etnologi och arkeologi. Ingen torde väl på allvar vilja förneka, att en ganska allvarlig brist här föreligger. Men det är utomordentligt svårt att råda bot på denna brist. De sakkunniga föreslå anordnande av en kurs i ekonomisk historia och en kurs i det svenska statsskickets historia, kompletterad med en kortfattad framställning av Sveriges nuvarande statsskick. Men det är obegripligt, hur man skall kunna införa sådana kurser utan att förlänga studietiden. Och dock ha de sakkunniga uttryckligen sagt ifrån, att man under alla förhållanden bör undvika just att studietiden förlänges. Å andra sidan är det tydligt, att dessa kurser icke kunna lämna den kunskap, som är önskvärd, och särskilt beklagligt är det, att ämnena konsthistoria, etnologi och

arkeologi helt försummas. Ingen, som känner till saken, kan väl påstå, att det är lättare att på egen hand tillägna sig konsthistoriens grunder än statskunskapens. De sakkunniga försöka trösta sig med att en lärare, som inte har förutbildning i vissa grenar av historien inom skolan, lätt sätter sig in i dessa. Erfarenheten visar emellertid att läroverkslärarnas tid och krafter i allmänhet icke räcka till för inträngande på flera gebiet, som för dem förut äro helt främmande. Detta gäller såväl adjunkter som lektorer. De sistnämnda ha visserligen mindre antal undervisningstimmar, men på dem ställas krav på fortsatt vetenskapligt arbete liksom ofta på verksamhet i läroverksstadens kulturella och kommunala liv i sådan utsträckning, att de ej kunna klandras för att de låta dessa uppgifter taga hela deras lediga tid i anspråk.

Det finns lärare, som på egen hand lärt sig tillräckligt mycket av exempelvis konsthistoria för att kunna tillgodogöra sig detta vid undervisningen, men dessa lärare äro i absolut minoritet och kunna aldrig bli något annat under nuvarande organisation.

Det måste alltså vara universitetet, som skall skänka läraren en allsidig historisk bildning. Universitetet får icke tillbakasätta sin uppgift att vara en utbildningsanstalt för blivande läroverkslärare, och både skolan och den blivande läraren ha rätt att fordra, att denne får en god teoretisk utbildning inom skolämnenas alla delar, åtminstone vad det gäller de väsentliga och grundläggande kunskaperna.

Vi stå då inför ett till synes olösligt problem. Å ena sidan fordras ökad utbildning vid universitetet, å andra sidan får studietiden icke förlängas. Det finns då endast en lösning.

För närvarande är det ju så, att politisk-ekonomisk historia ingår i skolämnet historia, medan det kulturhistoriska elementet är uppdelat på historia, modersmålet, kristendoms-kunskap och på det differentierade gymnasiet filosofi. Denna uppdelning av det kulturhistoriska stoffet torde i många avseenden kunna anses mindre lycklig. Det är nog anledning att överväga, huruvida icke alla dessa element skulle kunna sammanföras till ett ämne, som kunde kallas kulturhistoria, ett ämne, som skulle taga sikte på den andliga kulturutvecklingen överhuvud. Parallellt med detta ämne skulle man så läsa politisk-ekonomisk historia. Från det nuvarande ämnet modersmålet skulle avföras den litteraturhistoriska delen, och undervisningen skulle givas en rent språklig inriktning. Den språkliga utbildningen skulle otvivelaktigt vinna på att fri-

göras från den litteraturhistoriska undervisningen med dess examenshets. Det är ju en känd sak, att litteraturhistoria allt för mycket fått ta tid från den språkliga undervisningen, och genom den föreslagna delningen skulle garanti vinnas, att den avsedda tiden verkligen användes till att öva eleverna att uttrycka sig i tal och skrift, vilket ju allmänt erkännes böra ske i större utsträckning, än som tidigare vanligen varit fallet.

De tre nya ämnena på schemat: politisk-ekonomisk historia, kulturhistoria och svenska språket skulle i stort sett ha samma timantal, som modersmålet och historia nu ha. När man diskuterar undervisning i ett skolämne, måste man, även om det är smärtsamt, hålla på principen, att reformerna böra ske inom ämnet och icke genom ökning av timantalet.

Den väsentligaste fördelen med denna nya anordning skulle vara, att den vanligaste magisterkombinationen, i vilken historia ingår, nämligen historia, litteraturhistoria och nordiska språk, skulle kunna slippa den börda, som studiet av nordiska språk utgör för densamma. En allsidig historisk bildning borde vara mer än tillräcklig för magisterexamen.

Den rent historiska fil. mag.-kombinationen borde bestå av två vad man skulle kunna kalla ämneskretsar. Den ena borde motsvara skolämnet politisk-ekonomisk historia och som kärna ha det nuvarande universitetsämnet historia men borde även omfatta nationalekonomi, (ev. ekonomisk historia), statskunskap, (ev. sociologi) och antikens politiskt-ekonomiska historia. I några av dessa ämnen kunde man fordra minst ett betyg, i andra kanske endast en kortare kurs.

Den andra ämneskretsen, motsvarande schemaämnet Kulturhistoria, skulle ha det nuvarande universitetsämnet Litteraturhistoria som kärna, men dessutom omfatta konsthistoria, filosofiens historia och antikens kulturhistoria (om det anses lämpligt att avskilja denna från de övriga ämnena inom ämneskretsen). Rätt väsentliga delar av den undervisning i kyrkohistoria, som nu förekommer på gymnasiet, borde kunna överföras till de historiska ämnena. En kortare kurs i arkeologi och etnologi (med huvudvikten lagd på att för lärareaspiranterna klargöra möjligheterna att vid den historiska undervisningen använda våra talrika provinsmuseer samt de arkeologiska minnesmärkena) borde anknytas till endera ämneskretsen.

Ändamålet med undervisningen i de historiska ämnena är väl

obestriddigen att skapa kunskap om och förståelse för det samhälle och den värld man lever i och att skänka ett riktigt historiskt perspektiv åt det moderna skeendet på olika områden. 1800- och 1900-talen måste komma att intaga en central ställning i historieundervisningen, så att icke ett tomrum skapas mellan de epoker, om vilka kunskap förmedlas i skolan och det för individen iakttagbara aktuella skeendet. Det är skolans oavvisliga skyldighet att förmedla en djupare kunskap om det moderna samhället och de verkande krafterna i detsamma än den, som den enskilde tillägnar sig genom tidningsläsning. Onekligen har det syndats mycket häremot i våra gymnasier, och detta beror i första hand på lärarnas bristande intresse för modern tid, en brist som i sin tur orsakas av otillräckliga kunskaper. Den föreslagna politisk-ekonomiska ämnesgruppen bör kunna giva historielärarna betydligt bättre förråd av kunskaper än de tidigare haft möjlighet att tillägna sig. Det är, som tidigare framhållits, av stor vikt, att den blivande historielärarens uppmärksamhet vid universitetet inriktas på det väsentliga i samhällskunskaperna, och detta skulle ske om reform i här antydd riktning genomfördes.

Kunna lärarna skänka eleverna kunskap om samhället, skapa de därmed också ett önskvärt intresse för detsamma. Den svenska medelklassens intresse för allmänna frågor och allmänna uppdrag är nu alltför ringa, och detta medför, att alltför många sådana uppdrag måste givas åt illitterata personer. Även om dessa ofta ha en stor praktisk duglighet, kan man aldrig komma ifrån, att det ur samhällets synpunkt är ett stort slöseri, att de intellektuella icke i långt högre grad än vad nu är fallet intressera och engagera sig för stat och kommun utanför sitt eget lilla specialområde. Det är en livsak för den svenska medelklassen och av största vikt för landet i dess helhet, att läroverkens historieundervisning inriktar intresset åt detta håll.

Ämneskretsen *kulturhistoria* bör kunna skänka en mångsidigare och fullständigare kunskap om den andliga odlingens utveckling än den, som tidigare förmedlats vid universiteten. Det i skolorna nu alltför ensidiga betonet av den svenska litteraturhistorien, särskilt av tiden före 1850, bör giva vika för en vidare och mångsidigare uppfattning av kulturutvecklingen. Konsthistoriens stora möjligheter att levandegöra äldre tider böra komma till sin rätt i stället för att som nu helt försummas. — En gymnasist bör veta mer om Rembrandt än om Lasse Lucidor, mer om Michelangelo

än om Gunno Dahlstierna, mer om Goethe än om Hedvig Charlotta Nordenflycht, mer om Kant än om Haquin Spegel, mer om Dickens än om Sturzen-Becker, för att med några exempel illustrera vad som åsyftas med denna ämneskrets. Det vetenskapliga tänkandets utveckling genom tiderna bör icke helt nonchaleras i skolorna, och det måste anses nödvändigt, att filosofiens historia får en bättre plats i gymnasieundervisningen, än den för närvarande har.

Givetvis är det lämpligt, att de olika ämneskretsarna var för sig kombineras med andra magisterämnena. Jämte kombinationen politisk-ekonomisk historia och kulturhistoria kunna följande kombinationer anses förmånliga: Politisk-ekonomisk historia och geografi. Kulturhistoria och svenska språket. Endera ämneskretsen och latin. Endera ämneskretsen och ett eller två moderna språk. Kulturhistoria och kristendomskunskap, ev. med filosofi.

De historiska ämnena äro kanske de viktigaste på schemat, ty deras uppgift är att bibringa eleverna en väsentlig del av den *bildning*, som de kunna erhålla på gymnasiet. Därför måste dessa ämnen betraktas ur vida synpunkter, och man bör icke låta sig nöja med småförbättringar, som lätt få undanskymma principfrågorna.